
Književna poročila

Brotlos ist des Dichters Leben
 Und an Schmerzen reich und Qualen,
 Doch, wo eure Häupter, schweben
 Unsre Sohlen und Sandalen.

Ker je pričujoče «sveto pismo smeha» iz leta 2222., ne smem očitati avtorju, da ne koraka z današnjo vedo: «Moč hipnotisanja imajo samo čovek i zmija — a možda i još kakva nepoznata rasa ili rođ» (19). O kači pravijo sodobni naravoslovci, da ne hipnotizira, češ, žrtev (ptica n. pr.) ne beži, ker se zmija neslišno in nedoznavno približuje. Rečena vraža se je tem laže udomačila, ker te živali ne zapro oči, niti če so mrtve, razen slepca, ki ima prav odtod svoj naziv.

Ali naj povsem obsodim Marijana Mikca? Nikakor ne. Kadar se otrése vnanjih, pretiranih znakov izvirnosti, se utegne z njim zgoditi kakor z neštetimi prekucuhi: skrajni simbolist Régnier najde pravo mero in postane član Francoske akademije; dadaist Picabia se umiri in pride na oder, tovariša Soupault in Cocteau se malce uneseta ter uspeta v romanu. Enaka bo brez dvoma z letošnjimi pariškimi «surréalisti», ki v svečanem in silovitem manifestu grozē zapadnemu svetu, da hočejo odstraniti vse zapreke, pa bilo z resničnimi kladivi. Hočejo premlatiti, premladiti društvo, prav kakor ga hoče zenitizem s svojo barbarogenijo in zenitozofijo ...

Glas zenitističkah sfera trese sada sferama zemlje (30). Greh je biti smešan (26).
 A. D.

Oton Zupancic, »Duma». Saggio di poesia e letteratura jugoslava-slovena. Versione di Italo Maffei e Fany Sinkovec-Mayer. Modena. Tipografia Immacolata Concezione. 1924. Str. 66. Prezzo 8 L.

Krilatica «Slovan gre na dan» je dobila novo vsebino po krvavem vesoljnem potopu, iz katerega so vzniknile nove slovanske države, oziroma prejšnje razširile svoje meje. Med Romani, Germani in Anglosaksoni se javlja zanimanje za «slavjanovēdēnie» v osnavljanju novih vseučiliških stolic in v krepkejšem delovanju starih znanstvenih zavodov. Nemčija ima svoj Osteuropa-Institut, London svoj School of Slavonic Studies, v Parizu je znani Institut d'Études Slaves, Amerika se giblje po svoje.

Italija je ustanovila stolice za južnoslovansko slovstvo v Padovi, Milanu in Neaplu. Posredovalci so največ doma iz krajev, kjer se meša slovanski živelj z italijanskim: prof. Giacomo Marcocchia, A. Cronia, U. Urbanaz-Urbani, Giov. Maver, avtor študije o Ivu Vojnoviću, sodelujejo n. pr. pri rimskem obzorniku L'Europa Orientale, O. Randi, pisec knjige La Jugoslavia, predava o nas v zavodu Istituto per l'Europa Orientale. «La Rivista Dalmatica» v Zadru in «Delta» na Reki nam sicer nista preprijazni, vendar seznanjata Italijo z našim leposlovjem. V ljubljanskih novinah si že ponovno čital, da tržaški «Piccolo della Sera» redno priobča članke o naših književnikih in prevode. Posebno zanimanje so na polotoku zbudile baje Kasandričeve prestave «Canti popolari serbi e croati». V Parizu mi je prišla v roke «Poesia ed Arte» III, giugno 1921, Numero 6, kjer je Bruno Neri objavil Poemetti serbi di Jovan Ducic, ne vem pa, je li ta smotra stalno odprta sličnim prispevkom.

Glede Slovenije same je treba reči, da njeni slovstveni odnošaji z Italijo niso bili doslej kdove kako živahni. Vendar omenim, da je leta 1607. v laškem Vidmu izdal Fra Gregorio Alasia da Sommaripa drobno slovensko knjižico «Vocabolario Italiano e Schiavo», da je bil pisatelj redovnik Janez Krstnik od Sv. Križa po očetu iz beneške rodbine pl. Leonelli; na drugi strani pa to, da je bil prvi

Književna poročila

turlanski pesnik kaži slovenskega rodu, menda Podrecca, in da sedanji književnik Scipio Slataper ni drugačnega izvora nego Trdinova ptica Zlatoper. Sicer pa je to poglavje, ki ga prepuščam bolj poklicanemu peresu.

Poleg ravnatelja Lorenzonija v Tolminu, ki baje pripravlja Cankarjevega Hlapca Jerneja, nam utegne postati g. Italo Maffei, ki je s pomočjo gospe Šinkovčeve-Mayerjeve, «colta gentildonna di Lubianna e insigne linguista» (str. 7), obelodanil gorenjo knjižico, postati pomemben posredovatelj med obema prosvetama, italijansko in slovensko. Prevod naj bi bil: una minima restituzione al fervor di lavoro con che la «Società letteraria» di Lubiana s'era data a tradurre le cose nostre, i nostri maggiori Poeti (5). Predvsem pa hoče biti «znak obnovljenih časov, poziv učenjakom, naj se bavijo z lepo književnostjo slovensko» (5). Avtor je že svoje dni pisal o slovanskem pismenstvu, v dobi, ko je zmagoviti meč kraljeviča Marka in carja Lazarja preganjal Turka tlačitelja. Že tedaj se je spomnil preroških besed italijanskega apostola Mazzinija, ki je odmeril slovanskemu rodu odlično mesto na svetu, svetujoč obema plemenoma, naj si podasta roke na poti v bodočnost. Vrnil pa se je gospod prevajatelj k svojemu početju zlasti iz hvaležnosti za gostoljubnost, ki so mu jo med ujetništvom kazali na Češkem in po premirju na slovenskih tleh.

Za predgovorom je dodal «Cenni di letteratura jugoslava» (9—36), naslov, ki se nam zdi netočen, ako se držimo Lassalle-ovega pojmovanja narodnosti. Saj razen nekih splošnosti o slovanskih vejah, govori zgolj o slovenskem knjištvu, najpodrobneje o Župančiču. Ob razlagi slovanskega imena (slava, slovo) ne morem zameriti piscu, da ne pozná poslednje podmene: iz slek-ti, primerjaj sle-me, torej gričarji, holmčani, gorjanci, hribovci. Hvaleč bogastvo in klasično prožnost srbohrvaščine, daje besedo Nikoli Tommaseu, ki pravi, da je ta govornica: «più efficace dell' italiana e della latina e non meno ricca della greca, nel temperamento della soavità con la forza, e nell' uso di quelle particelle possenti che fanno il pensiero penetrare nelle più sottili pieghe delle cose; che aggiungono al vocabolo virtù decupla, quasi cifra accoppiata con cifra; e, per mezzo di un leggerissimo suono rinnovando il senso, dimostrano l'uomo immagine, del Divino Spirito Creatore» (12).

Prevedene so štiri pesnitve: Z vlakom, Duma, Epilog, Mati in sin. Splošno se mora reči, da bodo izzvale dojem izvirnika. In v resnici so, sodeč po ocenah nekaterih uglednih italijanskih listov, vzbudile v italijanski javnosti precej pozornosti. Umljivo pa je, da se ne dá položiti na original kakor geometrijski lik na drugi tak lik. Župančičevi prehodi so včasih asindetični, bolj ohlapni, mnogoličnejši nego Maffejevi. Ukrasi (figure) so morda tu pa tam malce obledeli, n. pr.:

kletve robate ušesu so tvojemu vino,
krepka primera — dala bi zanjo cekin,
— — — — la parole grosse
un' audacia ti sembrano esemplare,
sì che un ducato, doneresti, o quasi (42).

«Sovražne kljuke», kakor so Nemci nazivali diakritične znake na č, š, ž, so opuščene, češ, da jih tiskarne nimajo. Naš «Zvon» pa si je lani omislil posebna znamenja za špansko pisavo! Obžalovati je, da je pri imenih ostalo toliko pogrškov: Horner (19) mora biti Körner, Guarino pa Guarini (19), Dickens (31) — Dickens, Župančič ni prevajal Bergeraca, temveč Rostanda (31)! In kako šele so trpeli slovenski priimki. Seznam Errata-Corrige je uvedel nove hibe, n. pr. namesto Bonoric čitaj Boboric (Bohorič), namesto Buscrens, oziroma Buscreus, čitaj Bazar (Basar). Komu so znani pisatelji Drazosin Hette, Preselj, Janko

Kronika

Magien, Faucar, Zurcic, Janez? Tisk in papir sta lepa, in ko bi bila še korektura na višku, bi bila tiskarna opravičila svoj naziv: Brezmadežno Spočetje.

Verum ubi plurima nitent, non ego paucis offendar maculis, da končam s Ciceronovim «Govornikom».

A. Debeljak.

KRONIKA

Narodno gledališče v Beogradu. Operni pevci in pevke čestokrat doživljajo sredi prizora pohvalo občinstva — to je običaj. Da se podobno dogaja tudi dramskim igralcem — kakor n. pr. v Beogradu — priča o posebnem razmerju publike do igralske družine in njenega prikazovanja, osobito, kadar ta pohvala ne velja igranju za galerijo, pač pa izraziti karakterni kreaciji ali celo le nemi mimiki. Podobno spontano priznanje je igralcu v čast in izpričevalo za publiko. Zdi se, da beograjsko občinstvo nekako posebno ceni svojo dramo; interes za njo je intenzivnejši kakor oni za opero.

Kakor povsod pri nas, je tudi beograjska opera — kar se tiče prvovrstnih moči — navezana v glavnem na tujce, ki so skoro vsi Rusi. Toda dramski ensemble je domač, sloneč na močni domači tradiciji. Sam po sebi sicer ne predstavlja zaključene družine neke gotove smeri in vse spajajoče notranje discipline, vendar razpolaga z močnimi, umetniškimi osebnostmi, katerih vpliv na ostale je predvsem v vzgojnem zmislu močan. Starejši in tvorno silnejši člani imajo — vsaj na odru — svoje mesto, oziroma uživajo ugled svoje sposobnosti. Dramski ensemble očituje v celoti simpatične in lepe lastnosti. Predvsem iskren in prisrčen odnošaj do svojega poklica. Malokdaj bode v oči izza predstavljanje osebe igralčeve lastno lice, vsa osebna ambicija je običajno koristno zajezena od truda in volje, rešiti dobro svojo nalogo, oziroma precizno vtelesiti svoj zamislek. Na ta način je večkrat tudi morebitna zbežanost in negotovost znatno omiljena. Prijetno preseneča gledalca visoka prirodna inteligenca igralcev, ki edina vodi k preskušnji resnično svojih, lastnih zmožnosti. Njena je zasluga, da vzori niso odločujoči in razne šole merodajne, da ne teži duha članov pokvarjen okus ali prenasičenost, ki neizogibno tira v iskanje efektov in v izumetničenost. Vsled tega tudi ni raznega eksperimentiranja in ne preseneča posameznik gledalca z raznimi, med seboj nasprotnimi in vsled tega nelogičnimi, neorganičnimi zrelišči prikazovanja. Morda se v tem vendarle očituje nekakšen enoten duh beograjske drame, dasi v mnogih ozirih zabrisan in sistematično neizdelan. Stiliziranje posameznih odrskih pojavov in celotnih dramskih del nima tal. Pač pa treba poudariti drugo stran, ki je skrbno gojena in ki je prirodna posledica smeri moderne dramske literature. Moderna drama se je skoro izključno oddaljila od človeške elementarnosti, skrivnosti človečnosti in njene rasti ter se posvetila človeški družbi in njenim problemom. Naravno so našle tudi tvorne sile na odru primerno pot za svoje izživiljanje, in sicer v ustvarjanju tipov iz socialnosti. In v tej smeri je opaziti v beograjski drami močan polet. Skoro v vsaki dramski uprizoritvi srečaš gotovo vsaj en vestno preštudirani tip človeka kot socialnega bitja, pa bodisi, da ilustrira to ali ono obilježje. Najhvaležnejša v tem oziru so seveda domača dela, posebno Nušičeva, ki večjidel temelje na rahlih, ne posebno globokih, vendar duhovitih karikaturah tipov srbske družbe z vsemi pointami političnega in kulturnega ozadja. Tu bi bilo umestno pripomniti, da beograjska drama z n a prikazovati svoj domači svet in da tudi v ljudskih igratih nudi umetniške vrednote na tleh zdravega, tvornega realizma. Tako so n. pr. priznanja vredne kreacije gg. Ginića, N. Gošića, D. Gošića in Antonijevića in gospâ Pavlovićeve, Stokićeve